

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צט.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(הי"מ שמו שמוח)

ליקוטי

את לבו. כי כשמשבר את לבו בוודאי מאנח ומוציא רוח ומכניס רוח [8]. והוא תרין רווחין. ושני פעמים רו"ח גימ' החדק. וזהו בחינות נסירה. ובא אל בחינות פב"פ. וזהו בחינות עולה: וזהו **זבחי אלקים**. היינו בחינות עולה. הוא רוח **נשברה כנל**: [מסי] ע"ג כי תעבור ע"כ. הוא לשון החברים [9]. גם יש בהם כמה דברים קטנים שנאמרו קודם א"י [10]. וע"פ הרוב הלשון אינו מתוקן כלל עד שבכמה מקומות קשה לעמוד על המכוון ובכל מקום שמצאה ידי לתקן תקנתי קצת. והשאר הנחתי כמו שהוא. כי הלשון איך שהוא. יוצא מהם עכ"פ דברי מוסר הרבה. והקדמות נפלאות ועצות נוראות להתקרב אליו ית':

קמ [1] (קהלת ה) **יש** **הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגייע אליהם כמעשה וכו'**.

פ"י. הבל. היינו הבל פה היוצא מהגרונן מוגנחי דקננה. כל אחד לפי ערכו. **צדיקים ילכו ופושעים יכשלו** [1]. יש רשע כל ימיו ומתאנח ונה [2] על העבר. ויש ח"ו צדיק מעיקרו ותוחא על הראשונות [3]. ונה ומתאנח ג"כ. והנה יש שני חבלים. הבל דקדושה וכנגדו דמומאה. והבחינה הפשית. מי שמקדש עצמו מקשר עצמו בחבל דקדושה. ולהיפך ח"ו מי שמטמא עצמו מקשר עצמו בחבל דמומאה. והנה הנה והאנחה הוא כחי מיתה בגוף ונפש. בגוף כשרו"ל (ברכות נה ע"ב) אנחה שוברת גופו של אדם. ובנפש ג"כ. כי ידוע מ"ש (תהלים קד) **תוסף רוחם יגעוץ**. כי קודם המיתה נתוסף רוחם ואזי יגעוץ. כמו כן הנה והאנחה. אם תדקק ותעיין בה. איך היא נמשכת אל הגרון היא בבחי' **תוסף רוחם**. כי לפי שעה קלה נתוסף רוחו. וכמעט רגע תנוע ותאסף. והנה מי שמתאנח ונה על עבירות שבידו. ורוצה לשוב בתשובה. אזי כאנחה זו הוא נהנה ונאסף מן הרע שהיה בידו. בבחי' **תוסף רוחם יגעוץ**. ונדבק אל הקדושה. וכן להיפך ח"ו. מי שנה ומתאנח על הטוב שבידו. ורוצה לדבק עצמו בטומאה. אזי נהנה ונאסף רוחו דקדושה ונדבק אל הטומאה. וזהו יש הבל היינו ההבל פה מהנה והאנחה שהוא נה ומתאנח. יש צדיקים שתהוין על הראשונות ויוצא הבל מפיחם מהאנחה. ומגייע אליהם כמעשה הרשעים. כי נדבקין אל הס"א והטומאה. ויש רשעים שנוהים ומאנחים. ומההבל שיוצא מפיחם. מגיע אליהם כמעשה הצדיקים. כי נפסקין מהטומאה. ונדבקין אל הקדושה. והכלל כי **את זה לעומת זה** [8]. וצריך להיות לו חיות מחבל מאחד שבשניהם. ותיכף שהוא נפסק מחבל זה. הוא נדבק בחבל שכנגדו: ע"כ טוב להרגיל את עצמו להתאנח על מעשיו שאינם טובים. ולכסוף ולהשתוקק בתוקף אנחתו לשוב להשיי [2]. כי על ידי אנחה זאת נפסק מחבל דמומאה. ונתקשר בחבל דקדושה כנל: **עוד** מצאתי מכת"י החברים. מענין זה. ומבואר שם בביאור יותר מוגדל מעלת יקרת האנחה דקדושה. כי מבואר שם שהאנחה שמאנח האדם על עיונותיו או על מיעוט השגתו הוא

קה קטן קי קיא קיב

מוהר"ן צט.

יותר טוב מכמה סיגופים² ותעניות. כי בתענית אינו משבר רק הגוף לבד. אבל באנחה משבר כל הגוף. וגם מרחיק את הנפש והחיות שלו מרע לטוב. כי ההבל של האדם. הוא חבל המקשר הנשמה למקום שורשה. לטוב או להיפך ח"ו. וכשמתאנח הוא בבחי' **תוסף רוחם יגעוץ**. ואזי נפסק מהחבל שהיה מקושר מתחילה ונתקשר לחבל אחר כפי האנחה וכו' וכנל:

קי [7] (יהושע א) **לא ימוש ספר התורה הזה מפיד**.

כי התורה היא רוחניות. ואשר זך **ישר פעלו** [12]. ושכלו רוחני. יכול לתפוס כל התורה כולה. ולא ישכח דבר. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ויכולה התורה להתפשט ולשכון בשכלו. אך מי שהוא מגשם דברי התורה. ועושה ממנה ממשות. **יזאו יש** לה שיעור וקצבה. כמה הוא יכול לתפוס בשכלו ולא יותר. ואם ירצה להשיג יותר. אזי ידחה מה שכבר נכנס בשכלו. כדרך כל דבר גשמי. אם הוא כבר מלא. אם ימלאנו יותר. ידחה מה שהיה בו כבר. ומוזה בא השכחה [11]: וזהו [7] **לא ימוש ספר התורה**. ימוש מלשון ממשות. כ"ש (שמות י) **וימש חשך**. כלומר³ תזרח שלא תהיה ממשות וגשמיות בדברי התורה. **מפיד**. כלומר מחמת פיד שיוצא מאתך יהיה לה ממשות וגשמיות. תזרח מזה. וזה שארז"ל (כ"מ פ"ה). שהתענה רב יוסף כ"ל⁴ יום שיתקיים לימודו. אהוו לי **לא ימושו מפיד** [21]. ושוב התענה וכו'. אהוו לי **ומפי זרעך וכו'**. כלומר **שלא ימושו** ויגושמו **מפיד**. ואזי יתקיים תלמודו. כי לא יהיה שכחה. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ודוק:

קיא [22] **ראש בני ישראל** [7] ר"ת **רבי**. ולהיפך **רשעים כחשך ימו** (שמואל א' ב') ר"ת **רבי קיב** [22] (בראשית ו) **צהר תעשה התיבה ואל אמח תכלנה מלמעלה ופתח התיבה בצדה תשים תחתיה**⁵ **שניים ושלישיים**⁶ **תעשה**. פ"י רש"י **צהר** יש אומרים אכן טוב ויש אומרים חלוץ. הנה ידוע כי **סביב רשעים יתהלכו** [7] כי הסמ"א מסבכת הקדושה כי **את"ל לעומת זה עשה** [21]. ובפרט מי שכבר נמשך אחר עבירות ח"ו. ונמשך אחר הסמ"א ושם מקומו [27] ח"ו. והם מסבכין אותו מכל צד. וכאשר יעורר רוחו לשוב אל ה'. קשה לו מאוד להתפלל ולדבר דיבורים לפני ה'. כי הן מסבכין אותו מכל צד. לכו"א לפי ענינו כנל. ומחמת שא"א לו להוציא דיבור לפני אלקים בדחילו ורחימו וחיות כראוי. לכן כל הדיבורים והתפלות שהוא מדבר לא יוכלו לבקוע המחיצות והמסכים המבדילים לעלות למעל⁷ ונשארים למטה תחת המסכים [27]. עד אשר יזכה וישוב באמת. וידבר דיבורים הראויין להתקבל בדחילו ורחימו מעומקא דליבא בהתעוררות גדול. אזי מבקע הדיבור המאיר את כל המחיצות והמסכים המבדילים. ויעלו עמו כל הדיבורים שהיו מונחים למטה עד הנה [27]. אך איך יזכה לזה. העיקר

תורה אור

התלים נא (יש) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבנה:

תורה קט

קבלת ה (יד) לש תבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגייע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה תבל:

הרשע יד (י) מי חכם וכן אלה נכון ונדעם פי רשעים דרכי יקוק וצדיקים ילכו גם ופשעים יקשלו גם: חזקאל ו (יא) חקם גם למטה רשע לא מהם ולא מהמנם ולא מהמנם ולא נה גם:

תהלים קד (כט) מסתיר פניך ובהלון תסוף רוחם יגעוץ ואל עפסם ישובו: קהלת ו (יד) ביום טובה היה טוב ובים רעה ראה גם את זה לעשת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה:

תורה קי

יהושע א (ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד ונקית בו יוםם וליקה למען תשמר לעשות פקד המקובל בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל:

משלי כא (ח) תפקד דרך איש וזך וזך ישר פעלו: שמות י (כא) ויאמר ידוד אל משה נטה ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים ויגש חשך:

תורה קיא

שמות כי תשא ל (יב) כי תשא את ראש בני ישראל לפני ה' ונתנו איש כפר נפשו ליקוק בפקד אתם ולא ינהי' בהם נהם בפקד אתם: שמואל א ב (ט) רגלי חסידו (חסידיו) ישמר ורשעים בחשך ידמו כי לא בכה יגבר איש:

תורה קיב

בראשית נה ו (טז) צהר תעשה לתבה ואל אפה תכלנה מלמעלה ופתח תתבה בצדה תשים תחתיה שנים ושליש תעשה: תהלים יב (ט) סביב רשעים יתהלכו פרס זלות לבני אדם: קהלת ו (יד) ביום טובה היה טוב ובים רעה ראה גם את זה לעשת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה:

^א נקט תחילה מוציא רוח וכן נקט בתורה ס' את ג' וכן בתורה עח ובחיי מוהר"ן לו ועיין תולד קט נראה שמהלך כמלה בין הו"א שמעטס ומילא לכנל משוכה מעולה ומעטס)

^ב מתורגמו - אלהים

^ג מוהר"ן כתב

^ד לבד בתורה פה שהיא לשון רבנו. וצ"ע שבהקדמת ליקוטי מוהר"ן כתב שעד תורה קיד הוא לשון החברים. ועיין שיש"ק ח"ה סימן תקלג שלשון החברים בדרך כלל הכוונה לרבי אברהם פערבורג. ועיין שיש"ק ח"א תפז בשם ביאור"ל שהיה רחוק מלעמיק וכו'

^ה עיין חיי מוהר"ן סימן נה, שפב, תעט ושיחות הר"ן קעג, קעד, ובהקדמת ליקוטי מוהר"ן (ס"ה ובאמת הוא מן הנמנע)

^ו לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. מבאר בה גודל מעלת האנחה ועיין שיחות הר"ן את קלה ותורה ח' ועיין חיי מוהר"ן את לו שתורה זו יסודה ממה שכתב בילדותו.

^ז לשח"כ הושע יד י'

^ח עיין לעיל ריש תורה ח' וביחזקאל ו' יא ופרש"י שם. (וכט מהלך כעט"ס נקט מהלכה ונה וכתחיל נקט נה ומהלכה)

^ט בתקופה לא בודו נוראה שכחתי - הראשונים

^י קדושים מ:

^{יא} לשח"כ בקהלת ו' יד

^{יב} נקטת אלהים ומיל נה

^{יג} בתשכ"ט - סיפוינים

¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^א לשח"כ משלי כא ח' ושם כ' יא

^ב בתקפא - אות ז' גדול

^ג עיין תורה ז' לו. נו. נד אות ד'. ג' אות ה'. ס' אות ח'. קי. קצב.

^ד יהושע א' הנ"ל

^ה בתקפא - כלומר. בתורלד ותורלו - כלומר

^ו מתורגמו - חזרו

^ז בדבור"ד' א'לינו ל' יום. בתקפא ותורלד - רב יוסף ל' יום. ומתורלו - רב יוסף מ' יום (בגרסת הגמ' ועין יעקב. וגרסת ל' יום אינה בשום מקום)

^ח ישעיה נט כא

^ט לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין פל"ח ובהשמטות שבסוף קצור ליקוטי מוהר"ן השלם

^י * שמות ל' יב [ועיין לקמן תורה צד תנינא ושם גרסם]

^{יא} תורה זו נאמרה בתחילת חורף שנת תקס"ט (ח"ט) ומבואר בה נתבאר גם לעיל בתורה ט' ע"ש ועיין חיי מוהר"ן אות ג' ושיחות הר"ן אות עה, ועיין שיש"ק ח"א אות תרכז שנאמרה לנחם ולחזק את מוהר"ת על המניעות ממשחתו להתקרב לרבינו.

^{יב} בתורלד - לתבה

^{יג} בתורלד - התבה

^{יד} בתורלד - תחתים שנים ושלישים

^{טו} מתורלו - ושלישים

^ל * תהלים יב

^א גם בדבור"ד ותורלו ותורגמו - את לעומת. ובתורלד ותשכט - את זה לעומת

^ב לשח"כ קהלת ו' יד

^ג עיין אבות ד' ב' הוי רץ למצוה ובורח מן העבירה. נמצא שמקומו בעבירה.

^ד עיין בעש"ט עה"ת עמוד התפלה אות קט.

^ה עיין לעיל תורה צט ועיין שערי אורה השער השני הספירה השיעית ד"ה וא"ת. נמצאו רוב התפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות. וזוהר ח"ב רמה: ועיין בעש"ט עה"ת פרק התעוררות להשיבה את כל לט מ' ובאר מים חיים שם. ובספר אור המאיר סוף פרשת וישב.

מאמר יש הבל אשר נעשה על הארץ

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע.

פתיחה

מבאר שהכח לעשות טוב או רע, הוא כח שאדם מקבל מלמעלה, ובבחירתו לבחור מהיכן לקבל כח האם משרש הטוב או משרש הרע, וע"י אנחה יכול להחליף שרש, כגון רשע שרוצה לשוב, או צדיק שח"ו רוצה תאוות. נמצא שכל אדם הרוצה לשוב אליו ית' יכול ע"י אנחה אמיתית בכח גדול ובתוקף האנחה נכסף לשוב אליו ת', מנתק עצמו מצינור חיותו הרע ומתחבר לצינור חיות קדוש.

שיחות השייך לתורה זו

דיבר עם איש אחד שהיה רחוק מהשם יתברך מאוד. ואמר לו שירגיל עצמו להתאנח על ענינו (עיי' בפנים מדוע לא מספיק אנחה אחת). ואמר אז התורה יש הבל אשר נעשה על הארץ וכו' (בסימן ק"ט ח"א). שמבואר שם שעל-ידי אנחה שמתאנחין לשוב אליו יתברך נפסקין מחבל הטומאה ונתקשרין לחבל דקדושה. וכן אמר אחר-כך עוד כמה תורות על אנחה שהיא יקרה מאוד/2: (שיחות הר"ן סעיף קל"ה).

מי שרוצה לשוב להשם יתברך בוודאי צריך לעשות עצמו בריה חדשה. ותדע שבאנחה שנאנח עושה את עצמו בריה חדשה. כי האדם אינו נח מהנשימה כי בכל עת הוא מנשים. היינו שמוציא הבל ומכניס הבל (נקט מוציא תחילה ולקמן נקט מכניס תחילה כמ"ש תוסף רחם יגועין). וזה עיקר חיותו. והבל הזה יש לו שורש למעלה. יש הבל טוב של הצדיק ויש הבל רע של הרשע. והצדיק ממשיך בכל עת הבל מהקדושה והרשע ממשיך הבל הטומאה. נמצא כשאדם רוצה לעשות תשובה, צריך לראות שיפסיק הבל הרע מלבוא בו. בכך יעשה כך, יאנח, ואנחה הוא שמאריך הבל בביאתו וביציאתו וממשיך ההבל בהוספה. והוי ההוספה כמו "תוסף רחם יגועין" היינו כמו מיתה. כמו שקודם מיתה נתווסף באדם הרוח ואחר-כך מת והולך ממנו הרוח. כן כשאנחה נתווסף בו ההבל ואחר-כך נפסק מן ההבל, היינו שמתיר את עצמו מקו ההבל הטומאה ומקשר את עצמו לקו ההבל הטהור ומקבל הבל וחיות מהבל הטהור. נמצא שעל-ידי אנחה שנאנח על עונותיו מתיר את עצמו משרש הטומאה ומקשר את עצמו לשרש הקדושה. וזה בחינת תשובה ששב מהטומאה להקדושה. נמצא שמקבל חיות חדש. וגם הגוף נעשה חדש, כי אמרו רבותינו- וְכָרוּם-לְבָרְכָהּ (ברכות נח) אנחה שוברת כל גופו של אדם. נמצא שנעשה גוף חדש. וזה פירוש יש הבל אשר נעשה על הארץ וכו'. היינו יש צדיקים שעושים עבירות גדולות וזה מחמת ההבל היינו שתוהים על מעשיהם הראשונים ונאנחו על מעשיהם הטובים. ועל-ידי אנחותיהם נפסקו משרש הבל הטהור ונתקשרו להבל הטמא והבל הזה החטיאם. והוא הדין להיפך מה שרשעים עושים מצוות גדולות כמעשה הצדיקים גם זה הבל היינו גם זה מחמת ההבל. היינו מחמת אנחה שנאנחו על מעשיהם הרעים. ועל-ידי אנחה קשרו עצמן להבל הטוב כמו שכתוב לעיל. עד כאן לשון רבינו אות באות ממה שכתב בעת ילדותו: (חיי מוהר"ן סימן ל"ז).

עד כאן השיחות

הקדמה

עומק העניין נראה שמבואר בלשון שכתב רבנו בילדותו כנ"ל בחיי מוהר"ן סימן לו, שע"י תשובה נעשה בריה חדשה. וע"י אנחה עושה עצמו בריה חדשה. ולפי המבואר בהמשך שהאנחה משבר רוחו וגופו, דהיינו שבאנחה מתנתק מחבל וקו חיות אחד, לחבל וקו חיות אחר, ויכול להמשיך לו חיות חדשה ממקור קדוש וע"י שהיא שוברת גם את גופו, נמצא שהחיות החדשה מחיה אותו ואת גופו מחדש, ונעשה בריה חדשה ממש. ובסוף התורה בכתב יד החברים מבואר עוד יותר שאנחה טובה יותר מסגופים ותעניות כיון שמשברת גם את הרוח ולא רק את הגוף.

דהיינו שע"י אנחה, שהיא סך הכל נשיפה אחת בכח, סוגר צינור, ומכאן והלאה כל הנשימות שלו הן מצינור אחר ומקבל חיות ממקור אחר לגמרי, ונעשה בגוף ונפש בריה אחרת לגמרי. ורק החיצוניות נראית כמעט אותו דבר.

מתי מתחילה האנחה.

כשרבנו מבאר מה היא אנחה פעם אומר שהיא מוציא רוח ומכניס רוח ופעם אומר שהיא מכניס רוח ומוציא רוח. ובאמת רואים בחוש שכל אנחה מתחילה בהכנסת רוח. והביאור הוא שהכנסת הרוח היא התחלת האנחה אבל למעשה היא רק הכנה לפעולת האנחה. כי העיקר היא הוצאת הרוח.

כגון רשע בעל תשובה כשמכניס רוח בנשימה ארוכה, עדיין היא מחבל הטומאה, ומוציא אותה בכח עד שלא נשאר בו חיות, ובזה משבר גופו ורוחו ומתנתק מחבל הטומאה, לגמרי.

ובצדיק שתוהא על הראשונות מכניס רוח דקדושה בנשימה גדולה כנ"ל, ומוציא אותו בכח גדול עד שלא נשאר בו חיות, ועי"ז משבר גופו ורוחו ומתנתק מחבל הקדושה לגמרי, ונעשה מוכן לקבל חיות מהטומאה. (כך משמע בחי"מ לז הנ"ל. ובקיצור לק"מ השלם ובליקוטי עצות אנחה ג' שלא מזכיר בו את הנח)

בסוף התורה רבנו מייעץ להיות רגיל באנחה, וצ"ע לכאורה מהמבואר כאן מספיק אנחה אחת. ונראה לי הכוונה כיון שאין בנו הכח לעשות אנחה שהיא ניתוק גמור, לכן לא מועיל להתנתק מחבל הטומאה אלא לשעה קלה ושוב חוזר להרגלו, אבל ברוב הפעמים שמתאנח בלב נשבר על מצבו יזכה לזכך עצמו ולהשאר קשור בחבל הקדושה בקביעות.

תוהא על הראשונות

רבנו מדבר על אדם שתוהא על הראשונות וצ"ע לכאורה זו מציאות רחוקה שאדם יצטער על כל הטוב שעשה בגלל שרוצה מעתה להשיג עוה"ז ותאוותיו, ואפילו כשמצטער שלא התחיל מוקדם יותר אין הכוונה שמוכן לוותר על הטוב שעשה, אפילו עבור ממוץ. אבל להפוך ברגע ממאמץ לכופר בעיקר, צ"ע. כי נראה שבהסתרה הגדולה שלנו לא מצוי רשע להכעיס, אלא לתאבון בלבד. ורק בימים קדומים שהיתה פחות הסתרה וכנגדה יצר הרע חזק יותר לכן היה מצוי רשע להכעיס. כך נ"ל.

עוד צ"ע כי בשלמא בעל תשובה עד שלא מתחרט על העבר אין הקבלה לעתיד בעלת ערך, אבל הבא לטמא לכאורה גם בלא שיהיה תוהא על הראשונות יכול מעתה להיות נקשר לחבל הטומאה, ומדוע רבנו מדבר דווקא מתוהא על הראשונות. ובאמת עיין בלק"ע אנחה ג' ובקיצור לק"מ מוהר"ן לא מזכיר את התוהא על הראשונות אלא מחדש שכשמתאנח על דבר תאוה אזי נפסק מחבל הקדושה ונקשר לחבל הטומאה. ודברי מוהר"ן לכאורה הם חידוש גדול, שלא כתוב בתורה זו אלא בתוהא על הראשונות שהוא כופר ממש ולא רק שנפל לתאוות אכילה או ניאוף.

ההבל והחבל

בחי מוהר"ן סימן לז מבואר שההבל הוא החיות שמושך האדם בנשימה, והחבל הוא קו וצינור שדרכו מקבל משרש ההבל. ויש שרש להבל הקדוש ויש שרש להבל הטמא. ונראה לבאר כי כל נשימה ונשימה היא חיות חדשה, ואין חדש תחת השמש, אלא רק מהא"ס, ממנו ית' ממש. ושם בכתר ממש בחלל הפנוי היכן שנברא האפשרות להסתיר את האמת משם אפשר לקבל גם חיות דסט"א, כמבואר בתורה יב תנינא שבראשית מאמר סתום משם מקבלים הקליפות חיות.

מדוע רבנו נקט לגבי בעל תשובה אנחה ונה ובתוהא נקט נה ואנחה.

איתא ביומא לח: הבא לטמא פותחין לו והבא לטהר אומרים לו המתן ולפ"ז לכאורה נה ואנחה דהיינו צדיק שתוהא על הראשונות, מיד שנוהה ונמשך לטומאה נקשר בחבל הטומאה, ואזי נאנח על מעשיו הטובים כי החרטות מפריעות לו להנות מעוה"ז, ומתנתק מהם. אבל אנחה ונה, הוא בעל תשובה שרק אחרי שבלב נשבר נאנח על עוונותיו מנתק עצמו מחבל הטומאה, אזי נקשר לחבל הקדושה ונוהה ונמשך באמת לקדושה.

דהיינו כיון שכותב ברשע נה ואנחה. והכלל ידוע שהבא לטמא פותחין לו, אולי אפשר לומר שבאמת לקשור עצמו לחבל הטומאה לא צריך אנחה, אלא בנה בלבד, שנוהה ונכסף לתאוות בזה לבד קושר עצמו לחבל הטומאה, ועדיין יש לו חרטות ועליהן מנסה להתגבר ע"י האנחה, כנ"ל שע"י אנחה מנתק עצמו לגמרי מחבל הקדושה. אלא שבאמת לא מצליח כמבואר במקום אחר שאם יצליח ימות.

אבל בעל תשובה לא בקלות נקשר לחבל הקדושה כי הבא לטהר אומרים לו המתן, לכן צריך אנחה בלב נשבר לשבור גופו ורוחו, בחרטה על מעשיו, עד שנקשר לחבל הקדושה שם אהי-ה מעולם התשובה שבבינה עילאה, וגם זה רק כיון שזימן עצמו לתשובה כמבואר בתורה ו' ומיד חוזר השם הזה בבחי' אחר בחי' בזיונות ושפיכות דמים לנסות אותו כדי שיכין כלים חזקים לאור האמת שרוצה לקבל מהשם הנ"ל ביושר.

נמצא למעשה שגם הבעל תשובה נה ונאנח ונה, אלא שהנה הראשון לא פועל לקשור אותו לחבל הקדושה אלא רק הנה שאחרי האנחה.

בסוף התורה אומר רבנו שבתוקף אנחתו הוא משתוקק להש"י, ונראה שהכי נמי התוהא ותועה בתוקף אנחתו נוהה לתאוה רעה. נמצא שהנה רק מגלה על מה הוא מתאנח, ומה שמקדים רבנו נה לאנחה בתוהא, כי אצלו הנה כבר פועל הרבה, כי בא לטמא פותחין לו, ואילו בבע"ת ע"י הנה רק מזמן עצמו לשוב, ומעורר שם אהי-ה כמבואר בתורה ו' אבל עדיין לא מקבל ממנו חיות בכל נשימה, שהרי נעלם ממנו ולא נשאר אלא רשימו ממנו, שנותן לו כח לעמוד בניסיונות, אבל הרוח שטות עדיין קשורה בו וצריך להלחם בה.

ובאמת גם זה קשה שהרי אומר שיש שני חבלים ותמיד קשור רק לאחד מהם. ואולי לזה התכוון רבנו בסוף התורה שבעל תשובה צריך להרגיל עצמו להתאנח על מצבו, כי באמת בכל אנחה קושר עצמו לחבל הקדושה, אבל בקל ניתק ממנו, כי עדיין התאוות בוערות בו, עד שזוכה להתנתק מהן לגמרי.

בחיי מוהר"ן סימן לו העתיק כת"י רבנו בילדותו פירוש הפסוק – וְזֶה פִּירוּשׁ (קהלת ח), "יש הבל אשר נעשה על הארץ" וכו'. הינו יש צדיקים שעושים עבירות גדולות וזה מחמת ההבל, הינו שתוהים על מעשיהם הראשונים ונאנחו על מעשיהם הטובים ועל ידי אנוחיהם נפסקו משרש הבל הטהור ונתקשרו להבל הטמא והבל הזה החטיאם. והוא הדין להפך מה שרשעים עושים מצוות גדולות כמעשה הצדיקים גם זה הבל הינו גם זה מחמת ההבל. הינו מחמת אנוחה שנאנחו על מעשיהם הרעים, ועל ידי אנוחה קשרו עצמן להבל הטוב כמו שכתבנו לעיל:

וצ"ע שקורא לצדיק צדיק גם אחרי שע"י אנוחה ניתק עצמו מחבל הקדושה והרשיע וכן להפך קורא לרשע רשע גם אחרי שע"י האנוחה ניתק עצמו מחבל הטומאה, ועושה מצוות.

ואולי כוונת רבנו שהאנוחה מועילה רק לשעה קלה ולא לגמרי כי עדיין המדות הרעות והתאוות בוערות בו ומחזירות אותו לחבל הטומאה, ורק ע"י הרבה פעמים הוא מתגבר בסוף ונשאר קשור בקבע לחבל הקדוש. אלא שצ"ע כיון שע"י אנוחה מתנתק מהחבל כיצד יחזור לחבל הטמא בלא אנוחה. ואלי זה כוונת רבינו שעדיין נקרא רשע כי המדות רעות בו אחרי שזמן רב חזק אותן לכן ע"י אנוחה יכול לנתק עצמו לשעה קלה ולקבל מחבל הקדוש אבל אח"כ חוזר מעצמו לקבל מהחבל שרגיל בו.

יש הבל וכו' עפ"י ביאור רבנו בזה בסוף תורה לא

בתורה לא רבנו מבאר שכסופים שאדם מדבר בפיו הם הבל אשר נעשה על הארץ והולך ונכנס בבני אדם ומטה ליבם לטוב או ח"ו לרע כפי הכסופים שמהם יצאו.

כאן בתורה שלנו לא מבואר מה גרם להם לאנוחה הראשונה שעל ידה נדדו עצמם מחבל לחבל. אלא מדבר רק על השלב הבא. ואולי באמת הכל מתחיל כמבואר שם אע"פ שבאמת יש עוד סיבות לאדם צדיק שנופל לעת זקנתו (ספר המדות (נפילה א) והביאור בזה עיין בלק"ה בשר בחלב ה' ז).

עוד בתורה לא מבאר שצדיק יכול להתגבר על הכסופים הרעים שבאים לו, וכן רשע יכול להתגבר על הכסופים הטובים. וכאן נראה שמדבר ממי שלא התגבר, והן שגרמו לו להתאנח על מצבו העכשווי ועי"ז לנתק עצמו מהחבל שמקבל ממנו חיות, ולקבל מחבל חדש.

וממילא גם הפסוק בתורה לא יש הבל וכו' פירושו יש הבל היוצא מפה של צדיק והולך לרשע ומעורר אותו לשוב, ויש הבל של רשע שמסית צדיק לעבירה. ואומר שלמה גם זה הבל. אולי הכוונה שם ששלמה אומר שנדמה לאדם שהוא מוכרח ע"י הרוח שנכנס בו, ובאמת זה הבל כי אעפ"כ יש לו בחירה, להתגבר. אבל כאן צ"ע שמחד גיסא מדבר על הבל היוצא מפיו של נאנח, ומאידך מדבר בעיקר על הבל של חיות שמקבל מלמעלה ע"י כל נשימה.

ונראה לי שכאן הפירוש יש הבל שאדם מוציא באנוחה וההבל הזה כיון שיוצא בכח גדול עד שלא נשאר בו חיות הוא מנתק אותו על הארץ מחבל של מעלה.

עד כאן הקדמה

✳

תורה קט [א]

יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים

ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, וכו' אמרתי שגם זה הבל.

עיין פרש"י וכן בווהר שמונת י: ויא. ובתיקוני הזוהר דף קב. שהפסוק הזה עוסק בקושיית צדיק ורע לו רשע וטוב לו. ועיין אלשיך¹⁷ כאן שקושיית צדיק ורע לו רשע וטוב לו אפשר לתרץ, אבל הקושי הוא שגם בזה אין סדר קבוע ולפעמים כן טוב לצדיק ורע לרשע.

¹⁷ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. מבאר בה גודל מעלת האנוחה ועיין שיחות הר"ן אות קלה ותורה ח' ועיין חיי מוהר"ן אות לו שתורה זו יסודה טטה שכתב בילדותו

¹ קהלת פרק ח (יד) יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל:

רש"י (יד) יש הבל – דבר המבהיל את הבריות. אשר יש צדיקים – שמגיע אליהם רעה כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם טובה כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה אחד מן ההבלים הנהוגים בעולם ורבותינו דרשו לצד אחר במסכת הוריות י: ואינו מיושב לי על שיטות דבור שסיים החכם לומר שגם זה הבל:

ועיין גמ' הוריות דף י' – אשר יש צדיקים וגו'. אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עוה"ז בעוה"ז, ואוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עוה"ז בעוה"ז <ג>

וביאר התורה תמימה – <ג> דהרשעים יש להם מטובת עוה"ז כדי שבוה ינוכה להם מעט מזכותיהם שיש להם לעוה"ב, ולהיפך הצדיקים מעונין בעוה"ז כדי שינוכה להם מעט מחובותיהם שיש להם ובוה יהיה שכרם בעוה"ב שלם, ולכן אם יש צדיק כזה שזוכה גם לעוה"ז והיינו כמעשה הרשעים בעוה"ז אשרהו, ואם יש רשע שגם אינו זוכה לעוה"ז והיינו כמעשה הצדיקים בעוה"ז – אוי לו, שהוא אובד משני העולמות:

ולפרושם מתפרש ההבל לשון דבר מבהיל. אבל רבנו מפרש הבל כפשוטו –

פי', הבל, היינו הבל פה היוצא מהגרון מגנוחי דקגנח מאנחה שנאנח, כי אנחה היא בחי' תוסף רוחם יגועון, שמושך רוח גדול ומוציא אותו בכח גדול, עד שנשאר בלא חיות ועי"ז מנתק עצמו ממקור החיות שלו, ומיד בנשימה הסמוכה ששואף אויר יכול למשוך ממקור חדש. וזה הפירוש יש הבל אשר נעשה על הארץ דהיינו הבל היוצא באנחה מאדם שעל הארץ, יש בכוחו לנתק אותך ממקור החיות שלך של מעלה, **כל אחד לפי ערכו** לטוב או לרע, **צדיקים ילכו** בהם **ופושעים יכשלו** [1] ו'. דהיינו שיש אדם רשע שנכסף להיות צדיק ועי"ז אנחה מנתק עצמו ממקור רוח הטמאה ונקשר למקור רוח הטהרה. ויש פושע שהוא צדיק ונכסף לתאוות ונאנח ומנתק עצמו ממקור הקדושה למקור הטומאה.

יש אשם שהוא **רשע כל ימיו ומתאנח וְנָה** [2] ו'. **על העבר** דהיינו שנאנח בשיברון לב על עוונותיו ועי"ז מנתק עצמו מהן ובתוקף¹ אנחתו נוהה ונכסף ומשתוקק לשוב להשי". **ויש ח"ו צדיק מעיקרו ותוהא על הראשונות**² ומתחרט על כל הטובות שעשה, [2] ו'. **וְנָה ומתאנח ג"כ**. בקיצור לק"מ השלם ובלקוטי עצות (אנחה

¹ פירוש האלשיך ז"ל – דברים טובים על קהלת – ושמא תאמרו, הנה יש תשובה אחרת אל טובות הרשעים בעולם הזה, והוא למען האכילם שבר מצוותיהם וילכו נקיים מהן, וכמאמר הכתוב (תהלים צב ח) בפרוך כו' להשמדם וכו', והוא דבר תורה (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, הפך יסורי הצדיקים שהוא למרק אשמותם ויצאו נקיים מעונותם. אך גם זה איננו שוה אל תירוח זה, כי הלא אלו כל הצדיקים היו בעלי יסורין וכל הרשעים ישבעון טוב הורשתי, כי אומר אין זה כי אם חפץ ה' להאכיל לרשעים וכייתיהם בעולם הזה ולמרק אשמות הצדיקים, ועל כן לצדיק רע לו פה וייטב לרשעים, אך מה שאני דואג הוא כי בכל כת יש שני הדברים, כי יש צדיקים שמגיע אליהם רעה כמעשה הרשעים, ולא כלם כי אם יש שהוא מקצתם, וכן יש רשעים שמגיע אליהם טובה כמעשה הצדיקים, אך לא כולם כאומרו יש. ולפי הדרך הזה היה ראוי טוב יהיה לכל איש רשע ויסורין לכל צדיק. על כן אמרתי כי גם זה הבל, כי גם תשובתם זו איננה מעלה את הקושיא אשר הקשיתי:

¹ לשה"כ הושע יד י'

² **הושע פרק יד (י) מי חכם ויבן אלה נבון וידעם פי ישרים דרכי ידוד וצדיקים ילכו בהם ופשעים יפשלו בהם:** **אדרת אליהו** – מי חכם ויבן. היינו שיעלה ממדרגת חכמה אל בינה. ונבון וידעם. היינו ממדרגת בינה אל דעת. כי ישרים דרכי ה'. זה שאמר יבין. וצדיקים ילכו בהם ופשעים יבשלו בהם. זה שאמר וידעת, כי דעת כולל שני דרכים אבל בינה הוא עץ חיים:

רד"ק – (י) **מי חכם ויבן אלה** – וכשהשלים הושע נבואתו אמר מי חכם ויבין אלה התוכחות שדברתי עד הנה: **כי ישרים דרכי ה'** – לא כאותם שאומרים לא יתכן דרך ה' כמו שאמר ביחזקאל כי אם תשובו בתשובה שלמה לא תזכרנה לכם תועבותיכם הראשונות: **וצדיקים ילכו בהם** – כי יכירו וידעו כי כל דרכיו משפט, ואם יראו צדיק ורע לו או רשע וטוב לו יחשבו כי הכל אמת ודרך ישר מהאל ית' כי הצדיק שאנו רואים אולי אינו צדיק בלבד כמו שהוא בנראה והאל בוחן לב וחוקר כליות או מיסרו לטובתו לעולם הבא שהוא עולם השכר וכן הרשע וטוב לו אולי עשה קצת טובות ומשלם לו האל ית' בחייו כדי שיאבד ברוב רשעו לעולם הבא כמו שאמר בתורת מרע"ה ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו: **ופושעים יכשלו בהם** – כי יאמרו אין מסדר ומנהיג העולם ואיננו בדרך ישר כי הצדיק יבואנו רע והרשע יבואנו טוב לפיכך אינם שבים מרשעם וילכו אחרי תאות לבם ויכשלו ויאבדו ואדוני אבי ז"ל פירש ופשעים יכשלו בהם כאשר ישובו הפושעים לדרכי ה' ולא היו רגילים בהם כמו הצדיקים יכשלו בהם כאדם שאינו יודע הדרך וזה נאמר על הפושעים שלבם עוד בדרך פשעם אך השבים בלב שלם אלהיהם יעזרם כדי שלא יכשלו והצדיקים במנהגם ילכו דרך סלולה וישרה:

¹ עיין לעיל ריש תורה ח' וביחזקאל ז' י' ופרש"י שם. (וכתוב תהלה נבט תהלה ונה וכתסוף נהט נה ותהלה)

² **פירוש המילה נה פרש"י ביחזקאל ז' "נוהה אחרי ומתגעגע ונותן לב אלי והוא לשון ארמי". ועי"ש ביחזקאל הנ"ל שיש מפרשים מלשון נהי ופרושו יללה.**

עיין תורה ח' – הנה יקר גנוחי ונה מאיש הישראלי כי הוא שלימות החסרונות. אע"פ שרבנו מדבר על אנחה בחמש תורות והן ח', כב, נו, קח, קט. המילה נה לא נמצאת אלא בתורה ח' ובתורה זו. ומוהר"ת בליקוטי עצות אע"פ שהביא לשון התורה לא כתב מילה זו בשום מקום וע"ז. וכנראה שלא יחס לה חשיבות. אבל כיון שרבנו כתב אותה ובפרט בתורה זו, שחזר עליה כמה פעמים ודקדק לשנות בין אנחה ונה לנה ואנחה. משמע שהיתה לו בזה כוונה. ועיין מה שכתבנו על זה בתורה ח'. וכאן נשוב לעיין בזה מחדש.

¹ **עיין בסוף התורה שזה לשונו שם ונראה שבוה מתכווין לפרש מה הכוונה אנחה ונה, שהנה הוא מה שבתוקף אנחתו נמשך ונכסף אל הקדושה.**

² בתקפא לא ברור ונראה שכתוב-הראשונות

³ קדושין מ.

³ **קדושין מ:** – ר"ש בן יוחי אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר (יחזקאל לג-יב) "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו". ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה, אין מוכירים לו שוב רשעו שנאמר (יחזקאל לג-יב) "ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו". וניהוי כמחצה עונות ומחצה זכיות? אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונות (מתחרט על כל הטובות שעשה):

עיין מהרש"א – אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד כו'. אפילו למאי דס"ד השתא דלא מיירי בתוהא על הראשונות מ"מ כיון שמרד באחרונה כדכתיב צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו דהיינו מרד כדאמרין פ"ב דיומא פשעים אלו המרדים מ"ה לא תצילנו צדקתו של כל ימיו ופריך מ"מ אמאי נימא דמרד אחד שבאחרונות איבד לו כל צדקתו שכבר עשה ולא יהא אלא כמחצה על מחצה והוי כבינוני ולמה איבד כל צדקתו בשביל מרד אחד ומשני דמסתמא כיון דמרד באחרונה ויודע את רבונו הרי הוא תוהא על הראשונות ואבד כל צדקתו של כל ימיו ומפרש"י נראה דלא מקשה ומשני ליה אלא בצדיק שמרד פ"א באחרונה למה יאבד צדקתו של כל ימיו אבל מן הרשע ל"ק ליה מידי שאמר בו לא יכשל ביום שובו מרשעו דמפורש ביה בהדיא דאיירי ששב מרשעו של כל ימיו ונתכפר לו כבר ולכך אין מוכריין לו רשעו כלל וק"ל:

באמת צ"ע מדוע על רשע שחזר בתשובה לא קשה? ועיין מסילת ישרים פ"ד איך יתקן אדם את אשר עיות היכול להסיר המעשה העשוי מן המציאות (כבר קדם לו בקושיא זו ספר העיקרים מאמר ד' פרק כז) אמנם מדת הרחמים היא הנותנת וכו' והתשובה נתן

א) כתב בענין זה "וכן כשמתאנח על איזה דבר תאווה שהוא נכסף אליה/י" הוא להפך ח"ו". משמע דווקא כשמתאנח על חסרון התאוה, כי רק האנחה מנתקת אותו מחבל חיות אחד ואזי ע"י התאוה נקשר בחבל השני.

והנה יש שני חבלים חבל הוא כמו צינור לקבל ממנו חיות מלמעלה בכל נשימה ונשימה/י"ו, **חבל דקדושה** ו**כנגדו חבל רטומאה** בחי"מ סימן לו קרא להחבלים קוים, דהיינו שמתיר את עצמו מקו ההבל האחד ומקשר את עצמו לקו ההבל השני. **והבחירה חפשית, מי שמקדש עצמו** שנכסף לקדושה, ונאנח על הרוח שטות שבו, מנתק עצמו ממנה ומקשר עצמו **בחבל דקדושה, ולהיפך ח"ו מי שמטמא עצמו** שנכסף לתאוות, ונאנח על שהוא קשור לחבל קדושה שמונע ממנו להנות מהן, ונכסף לחבל אחר של הנאה מתאוות, ע"ז מנתק עצמו מחבל הקדושה ומקשר עצמו **בחבל רטומאה.**

והנה הנה והאנחה הוא בחי' מיתה בגוף ונפש.

בגוף כשריז"ל (ברכות נח ע"ב/י"ו) אנחה שוברת גופו של אדם רב שם אמר ששוברת חצי גופו ורבי יוחנן אמר ששוברת כל גופו. ועיין לקמן בסוף התורה בכת"י החברים שנקט משבר כל גופו כמו ע"י תענית. ולפ"ז צריך לומר שהכוונה לאנחה בכח גדול שמוציא כל רוחו עד שלא נשאר בו חיות, כמו שרבנו סיפר על עצמו שאחרי אנחה לא היה בו כח להרים את ידו (כמובא בשיחות הר"ן קסז/י"ז).

לחוטאים בחסד גמור שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה כמ"ש וסר עוונך וחסאתך תכופר שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעבשו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע.

ועיין תורה סו דף פב: שם ביארנו שהמסילת ישרים נתקשה כיון שלומד מנדר שהוא דיבור לעבירה שהיא גם מעשה, לכן צ"ל שזה חסד. אבל לפי רבינו שעיקר ההוצאה לפועל בדיבור, אין חילוק בזה מנדר וכיון שעקר את הדיבור נעקר המעשה ממילא.

ועיין באורי האגדות לרבי אלחנן וסרמן סימן ג' מקשה על המסילת ישרים מקדושין מ: שתוהה על הראשונות מאבד כל זכויותיו וא"כ הרי שעקירת רצון עוקר מעשים ומה החידוש בתשובה. ותירץ שבתשובה נוסף עוד שגם מוחק את הנזק שעשה בנפשו וזה אינו בתוהה על הראשונות דלא מוחק את אור המצוות שעשו בנפשו.

ועיין מסילת ישרים עם ביאור מאור המסילה שתירץ לחלק בין מצוה שאפילו למ"ד א"צ כוונה אם כיוון שלא לצאת לא יצא, אבל עבירה לא תועיל לפטור אותו אם כיון שלא לעבור. לכן בתוהה על מצוותיו מן הדין מועיל לבטלן כי לומדים מנדר שמחשבתו של עבשו כאילו היתה בשעת העשיה וכאילו כיוון או שלא לצאת. אבל מתחרט על עבירה זה חידוש שהרי אם בשעת העבירה חשב שלא לעבור לא היה מועיל.

עוד עיין מאמר תוהה על הראשונות הרב י"ח סופר בספרו גדולה תשובה ובקובץ תורני באר יצחק ח"ג שואל האם צדיק התוהה על הראשונות ואח"כ חזר בתשובה, האם איבד את מצוותיו כמבואר בקדושין מ: שעקירת רצון כעקירת מעשה ושאל את רבו וענה לו שתוהה על הראשונות רק מנתק עצמו ממצוותיו אבל הן לא נאבדות. ומצא לזה הרב סופר זהר מפורש ח"ג דף קא. עה"פ אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. מבואר שם שאת המצוות של התוהה על הראשונות נותנים לצדיק שנפטר קודם זמנו ולא הספיק להשלים חלוקו. אבל רשע ותוהה על הראשונות ושב כראוי בכל ליבו כמבואר במסילת ישרים (פ"ד) ואח"כ חזר לסורו נאבדו עוונותיו הראשונים לגמרי עפ"י המבואר שם שהוא חסד ה' להיות חרטתו כחרטת הנדר והעון סר ממש מהמציאות וזה חסד.

עוד עיין חיד"א (אהבת דוד דרוש ט"ב לשבת תשובה עמ' קמד ד"ה אכן חקרו כת הקורמים איך כשיתרחק האדם וכו') מקשה איך אתי דיבור של וידוי ומוציא ממעשה העבירות והרי קימל"ן לא אתי דיבור ומבטל מעשה. ותירץ שהחוטא תפוס ביד הקליפה והקדושה שבו ברחה ונכנסה קליפה במקומה וע"י החרטה והידידי בלב נשבר יצא מרשות הקליפה ונכנס ברשות גבוה והקליפה שבקרבו נתגרשה וחזרת הקדושה וכל זה הוא מעשה ומבאר שכיון שע"י הידידי נעשה כל זה שהקליפה נתגרשה והקדושה חוזרת כל זה הוא מעשה רב והרי זה מעשה שעוקר מעשה.

י"צ"ע כיון שהאנחה היא דבר המנתק והוא נכסף לתאוות. וצריך לומר שהוא מרגיש שהחבל חיות שהוא מקבל ממנו חיות מפריע לו להנות מהתאוות, ועל זה הוא נאנח.

י"ו עיין חיי מוהר"ן סימן לו – כי האדם אינו נח מהנשימה כי בכל עת הוא מנשם הינו שמוציא הקל ומכניס הקל וזה עקר חיותו, והקל הזה יש לו שרש למעלה.

י"ט ברכות נח: – עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי (שחר"ב) נגד רב חסדא ואתנח. אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת, והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר (יחזקאל כא-יא) ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר (יחזקאל כא-יב) והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה וכי באה ונמס כל לב וגו'. א"ל היכי לא אתנח ביתא (דרב חנא בר חנילאי) דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מבסוף ותו הוו פתיחין ליה ארבע בני לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוה שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח. אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר (ישעיה ה-ט) באוני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין. יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר (תהילים קכה-א) שיר המעלות לדוד הבוטחים ביי' כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיישב דעתיה א"ל דיו לעבד שיהא כרבו.

י"ז עיין שיחות הר"ן סימן קסז – לענין מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות נח: כתובות סב.) 'אנחה שוברת גופו של אדם', ספר שאצלו היה כך ממש. כי בימי נעוריו בעת שיגע בעבודת ה' היה לפעמים עושה איזה אנחה, ואחר כך היה מנסה עצמו אם יוכל להגביה ידיו ולא היה יכול אז להגביה ידיו. כי גופו היה משתבר באמת ממש מחמת אנחתו:

ובנפש ג"כ, האנחה בלב נשבר/י^ח שוברת את הנפש גם כן, **כי ידוע מ"ש** מה שכתוב (תהלים קד)/י^ט **תוסף רוחם יגועון**, פשט הפסוק פרשו המפרשים תוסף לשון אסיפה למיתה ולשון כליון. ורבנו מפרש לשון תוספת **כי קודם המיתה נתוסף רוחם ואזי יגועון**, כמו כן הנה והאנחה, אם תדקדק ותעיין בה, איך היא נמשכת אל הגרון כשמכניס רוח היא בבחי' תוסף רוחם, כי לפי שעה קלה נתוסף רוחו, וכמעט רגע תגוע ותאסף כשמוציא את הרוח לגמרי עד שלא נשאר בו חיות. והנה מי שמתאנח ונה על עבירות שבידו, ורוצה לשוב בתשובה. אזי באנחה זו הוא נגוע ונאסף מן הרע שהיה בידו, בבחי' תוסף רוחם יגועון, ונדבק אל הקדושה. וכן להיפך ח"ו, מי שנה ומתאנח על הטוב שבידו, ורוצה לדבק עצמו בטומאה, אזי נגוע ונאסף רוחו דקדושה ונדבק אל הטומאה.

ועתה יבאר עפ"י השגתו הנ"ל את הפסוק בקהלת שבו פתח את התורה הזו "יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אלהם כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמגיע אלהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל!" והפירוש יש הבל פה היוצא על הארץ ע"י אנחה, אשר יש צדיקים אשר מגיע להם על ידי הבל האנחה, כמעשה הרשעים כי הוא מנתק אותם מחבל הקדושה לחבל טומאה. ויש רשעים שמגיע אלהם על ידי הבל האנחה כמעשה הצדיקים כי הוא מנתק אותם מחבל הטומאה לחבל הקדושה. ואמרתי שגם זה הבל. את הסיפא רבנו לא מבאר ואולי אפשר לומר שגם זה הבל כי לא מחויק אלא לשעה קלה וחוזר כל אחד לקבל חיות מחבל הראשון, ועל כן מייעץ רבנו להרגיל עצמו להיות נאנח הרבה ימים עש שיזכה להחזיק בחבל הקדושה בקבע. וזהו יש הבל היינו ההבל פה מהנה והאנחה שהוא נה ומתאנח. יש צדיקים שתוהין על הראשונות ויוצא הבל מפיהם מהאנחה, ומגיע אליהם כמעשה הרשעים, כי נדבקין אל הס"א והטומאה.

ויש רשעים שנוהים ומאנחים, ומההבל שיוצא מפיהם, מגיע אליהם כמעשה הצדיקים, כי נפסקין מהטומאה, ונדבקין אל הקדושה. והכלל כי את זה לעומת זה [כ"א], וצריך להיות לו חיות מחבל מאחד שבשניהם, ותיכף שהוא נפסק מחבל זה, הוא נדבק בחבל שכנגדו :

וזוהו "אמרתי שגם זה הבל" ולא מועיל באנחה אחת להיות קשור בחבל הקדושה בקבע, ע"כ טוב להרגיל את עצמו להתאנח על מעשיו שאינם טובים, ולכסוף ולהשתוקק בתוקף אנחתו לשוב להש"י [כ"ב] דהיינו אנחה שמחובר אליה נה. כי על ידי אנחה זאת נפסק מחבל טומאה, ונתקשר בחבל דקדושה כנ"ל ואעפ"כ טוב להרגיל עצמו להתאנח הרבה פעמים שבכל פעם שנאנח מועיל רק לשעה קלה וחוזר לקדמותו, אבל ברוב הימים יזכה לקדש עצמו, ויוכל להישאר קשור לחבל הקדושה. ובוזא מבואר מדוע לעיל קרא לו לבעל תשובה רשע, כי עד שישלים תשובתו ויסיר מעצמו כל הבגדים הצואים המטים ומפילים אותו בכל פעם לשוב לתאוותיו, נקרא רשע אשר מגיע לו כמעשה של צדיק :

כאמור לעיל בסוף תורה קח, מתורה עג עד תורה קח הן תורות שכתבו החברים ומוהר"נ"ת קיבל מהם והדפיס בהוראת רבנו. ומתורה קט חוזר להיות לשון מוהר"נ"ת, וכאן מעתיק לשון חבירים שמצא על תורה זו.

עוד מצאתי מכת"י מכתב יד החברים/כ"ג, מענין זה. ומבואר שם בביאור יותר מגודל מעלת יקרת אנחה דקדושה. כי מבואר שם שהאנחה שמאנח האדם על עוונותיו או על מיעוט

^ח עיין לעיל בתורה קח שם יותר מבואר כיצד משבר לבו באנחה, וביאר עפ"י את הפסוק זבחי אלקים רוח נשברה, שאנחה באמת ברוח נשברה באמת על חטאיו, מחזירה אותו להיות פנים בפנים עם הקב"ה כמו ע"י קרבן עולה.

^ט תהלים פרק קד (כט) תסתיר פניך? בהלון תסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון: (ל) תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה:

רש"י (כט) תוסף רוחם – לשון כליון כמו (תהלים עג) ספו תמו:

מצודות ציון (כט) תוסף – כמו תאסף והוא ענין מיתה והכנסת הרוח אל מקום גניזתו. יגועון – ענין מיתה:

^י לשה"כ בקולתו' יד

^{כא} קהלת פרק ז (יד) ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעמת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה: (טו) את הכל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברתו:

רש"י (יד) ביום טובה היה בטוב – ביום שיש בידך לעשות טובה היה בעושי הטובה. וביום רעה ראה – כשתבוא הרעה על הרשעים אתה תהיה מן הרואים שנאמר (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' ולא תהיה מן הנראים והיו דראון לכל בשר. גם את זה לעמת זה – הטובה ושכר פעולתה לעמת הרעה ושכר פעולתה. אשר לא ימצא האדם אחריו מאומה – להרהר אחריו של הקב"ה:

^{כב} דהיינו אנחה ומד נה

כג כאמור לעיל בסוף תורה קח שעל פי רוב חברים הכוונה לרבי אברהם פטרבורג ע"ש.

השגתו הוא יותר טוב מכמה סיגופים^{כ"ד} ותעניות. כי בתענית אינו משבר רק הגוף לבר, אבל באנחה אמיתית שמוציא כל רוחו עד שלא נשאר בו חיות משבר כל הגוף, וגם מחליף את הנפש והחיות שלו מרע לטוב. כי ההבל של האדם, הוא חבל המקשר הנשמה דהיינו את הנפש/כ"ה למקום שורשה, לטוב או להיפך ח"ו. וכשמתאנח הוא בבחי' תוסף רוחם יגועון, ואזי נפסק מהחבל שהיה מקושר מתחילה ונתקשר לחבל אחר כפי האנחה וכו' וכנ"ל :

^{כ"ד} בתשכט - סיפויים

^{כ"ה} הנשמה חלק אלוק ממעל תמיד קשורה בשורשה, והנפש היא הנופשת ושורה באדם וע"י הרוח מקשר את הנפש לקבל חיות מהנשמה ומשרשה שלמעלה יותר חיה יחידה.

